

Renovables, territori, moratòria i NIMBYs

Pep Centelles i Portella

josep.centelles@gmail.com

www.portella.cat

Maig 2021

1.- Cap a les energies renovables a Catalunya.

Entre el 2013 i el 2015 es van debatre, formular i aprovar pel Govern les Bases del **Pacte Nacional per a la Transició Energètica de Catalunya**¹ que foren presentades al Parlament a principis del 2017. Al mateix any s'aprovà Llei 16/2017, de l'1 d'agost del Canvi Climàtic.

El Pacte fou una proposta bona, atrevida i avançada, però va resultar ser un "brindis al sol" perquè a les grans empreses energètiques no els interessava i miraren cap a una altra banda. Sense elles, el pacte era molt maco, però paper mullat. La llei de Canvi Climàtic, que havia entrat al Parlament sent molt tristoia, fou capgirada i millorada durant el procés de debat parlamentari² i acabà sent una molt bona peça legal. Com a tal fou recorreguda pel Gobierno i retallada pel TC. Just ara, se'n comença a aplicar l'impost de CO₂ a la **possessió** de vehicles de motor tèrmic. Quatre anys més tard inspira la llei de Cambio Climático espanyola que encara s'està tramitant a MAD.

A la pràctica Pacte i Llei toparen amb els poders fàctics i polítics de l'Estat espanyol sota l'ombra dels interessos de grans corporacions energètiques³. Són propostes totalment raonables en el marc dels acords de París (2015) i de les Directives europees sobre energia que han sortit al 2018 i 2019. Però són massa avançades per una Espanya hereva dels disbarats energètics de Zapatero (+Montilla) i empijorats per la regressió oligopolística d'en Rajoy.

Són propostes que exigeixen un **canvi d'actitud** i de **marc mental** de polítics i de tota societat. Per tant, són propostes difícils de ser implementades sense la plena complicitat del medis de comunicació (marc mental dels **periodistes**) i molt fàcils de ser frenades per reaccions conservadores dels de "ja estem bé com estem".

2.- Ocupació de territori i els NIMBYs.

El principal problema que emergeix ara és la inevitable ocupació de terrenys que el nou model energètic comporta. A Catalunya s'estima que la captació d'energies renovables (eòlica + fotovoltaica) exigeix l'ocupació d'un 2% del territori (unes 64.000 Ha), mentre que en model energètic actual n'ocupa molt poc, gairebé es podria dir que només n'ocupen les línies elèctriques de alta tensió amb un impacte al que ja hi estem habituats. Aquesta nova ocupació de terrenys esdevé avui un gran **conflicte**.

¹ Impulsat inicialment en època del Conseller Felip Puig, amb Pere Torres de Secretari General i l'Assumpta Ferran de directora de l'ICAEN. Ja proposava clarament arribar al 2050 amb el 100% renovable. Les Bases del Pacte s'aprovaren al juliol del 2015 i foren presentades al Parlament el gener del 2017 (Conseller Baiget).

² Cal destacar els esforços i mèrits del seu ponent el diputat Ferran Civit.

³ A la tardor del 2018, amb la ministra Ribera del Gobierno Sánchez i les pressions europees, les coses canvien una mica, però de fons potser no canvien prou.

Es tracta d'una ocupació que, a part de ser relativament important, és totalment factible⁴. Però al mateix temps és una novetat totalment ignorada per les **lleis que regulen l'ocupació i els usos del sòl** que són les d'urbanisme, de paisatge i de planejament territorial. Recordem que les lleis tenen una doble funció, primera evitar el conflicte i, segona que quan aparegui el conflicte es pugui resoldre ràpidament⁵.

La **Llei de Territori** que es va posar a exposició pública al juliol de 2017, paralitzada pel 155 i subsegüents esdeveniments, hauria de resoldre aquest problema dotant-nos d'instruments legals com les **"estratègies territorials d'energia"**. Cal accelerar-la, però ni la llei ni les "estratègies" es fan en quatre dies. La solució d'emergència fou el Decret Llei 16/2019, de 26 de novembre que derogà les absurdes limitacions imposades xx anys abans i establí el mecanisme de **Ponència**⁶ per a filtrar els projectes d'instal·lació de renovables en base a criteris més o menys ajustats sobre la marxa. És difícil posar criteris exactes i objectius per manca d'estudis cartogràfics precisos (exemple: manca un mapa complet de qualitat dels sòls agrícoles).

Cal ser conscient que **el mecanisme de Ponència és una política reactiva**. Estrictament reactiva, car es deixa a la iniciativa privada que proposi, s'avalua la idoneïtat de la localització i es posa llum verda, ambre o roja segons el cas. Aquesta política és clarament **insuficient**, però **necessària**. Argumentem-ho.

Insuficient. Ens calen **polítiques actives** i amb fort impuls públic, car la iniciativa privada acostuma a anar sense miraments. És normal que cerquin terrenys plans i a la vora de línies d'evacuació, altrament els projectes no tenen rendibilitat. Competir amb els pobres rendiments econòmics agrícoles resulta fàcil (heus ací el perquè de tant sòl de conreu abandonat). Però resulta que Catalunya és un país arrugat i amb molts terrenys abandonats aptes per a la captació (per exemple, milers d'hectàrees de feixes abandonades) però allunyats de línies elèctriques on connectar-se a la xarxa. Una **política activa d'identificació de bons terrenys per a la fotovoltaica** permetria, per exemple, promoure línies d'evacuació o subvencionar els sobre-costos d'instal·lacions en sòls no plans.

Necessària. La **Ponència** és necessària perquè, amb dificultats, més bé o més malament, a hores d'ara està protegint-nos de localitzacions incorrectes. La **moratòria** i tornar a l'escenari del 2009 seria una insensatesa. Seria regressiu i reaccionari i no acabo d'entendre com la poden defensar partits que s'autoanomenen progressistes i verds. Sembla el món al revés!

Arribats aquí estem en condicions d'afirmar rotundament que **l'eslògan "Renovables sí, però així NO" és clarament un NIMBY**⁷ reaccionari (de mera i simple reacció). Si diem NO a la vora de casa meva, però SÍ a les renovables, vol dir que les volem a la vora de la casa dels demés. Que em disculpin la gent de bona fe, això no s'aguanta! Si no volem ser "reaccionaris" el que hem de fer és

⁴ A Catalunya en 12 anys (1993-2005) es varen abandonar 134.000.- Ha de conreus; només 32.000 foren urbanitzades, les 102.000 restants estan disponibles i cobertes de matollars (o bosquines) improductius causa freqüent d'incendis forestals (CREAF). Igualment, segons IDESCAT, en els darrers 18 anys (2001-2019) s'han perdut més de 110.000 Ha de conreus de les quals se'n han urbanitzat unes 11.000 Ha. Per tant en resten 100.000 ermes o matollars. Veure: http://www.creaf.uab.es/mcsc/resu_res/CaracteristiquesResultatsMCSC3.pdf
<https://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=202>

⁵ Imagineu-vos quants conflictes tindriem sense codi de circulació?

⁶ Una comissió inter-departamental que avalua els avantprojectes

⁷ NIMBY, *Not In My Backyard*, o No a la vora de casa meva.

proposar polítiques en positiu. Si volem continuar dient “així NO” sense ser reaccionaris cal que diguem “**com**” **s’ha de fer**. Altrament estem dient NO a les renovables, amb la consegüent alegria de les petrolieres l’oligopoli i similars.

3.- Polítiques actives i en positiu.

Posem alguns **exemples** de polítiques en positiu.

1. La primera és ser conscients que **tots els municipis**, tots, han de tenir captacions d’energia renovable, i com més millor. De la mateixa manera que l’Ajuntament es preocupa de l’aigua del seu municipi s’han de preocupar de l’energia. Cal que **tots els alcaldes i alcaldesses** es mirin el seu terme municipal amb les **ulleres d’identificar els sòls** que tenen potencialment aptes per la captació d’energia. Cal generar cultura energètica a casa. Aquesta nova obligació moral del segle XXI, si convé hauria de ser també obligació legal. **Proposta**: obligar per llei a tots els ajuntaments que facin la tasca d’identificar els terrenys potencialment aptes per a la captació en els seus municipis i que a nivell de **comarca**⁸ coordinin una política energètica.

2. El Govern pot encomanar **mapes** i estudis territorials específics que ajudin a aquesta identificació. Catalunya està dotada d’institucions de coneixement, com l’**Institut Cartogràfic** o el CREAM⁹ i universitats, que disposen d’eines digitals per a l’anàlisi territorial amb gran detall (píxels de pocs metres quadrats).

3. Dotar-se d’instruments legals per a **obligar** a les distribuïdores que gaudeixen de la condició de monopoli natural¹⁰, a **obrir línies d’evacuació** quan calgui. Si convé dotar-se de pressupost per a subvencionar-les i fer-les de propietat de Comunitats Energètiques Locals (**CELs**)¹¹.

4. Dotar-se de recursos pressupostaris (per exemple amb la recaptació de CO₂ suara mencionada) per a subvencionar parcs fotovoltaics en terrenys no plans.

5. Regular els **preus de compensació** per abocament a la xarxa general dels excedents de l’autoconsum afavorint les instal·lacions petites i fent distinció entre instal·lacions en coberta o a terra com es fa França¹² (*tarif rachat*).

6. Un darrer exemple, cal vetllar per **una correcta transposició de les Directives** europees sobre les Comunitats Energètiques Locals (CELs)¹³ que possibiliti i faciliti convertir aquestes comunitats en agents actius de la captació de proximitat (Km0 + Km100¹⁴) i de la real **eficiència** dels darrers trams dels itineraris energètics.

⁸ La unitat bàsica de formulació de les polítiques territorials d’energia ha de ser la comarca (o l’àrea metropolitana) el municipi és massa petit per aquestes polítiques.

⁹ El CREAM és un centre de recerca públic dedicat a l’anàlisi del territori, que produeix coneixements i metodologies per a la conservació, la gestió i l’adaptació del medi ambient al canvi global.

¹⁰ A Catalunya el 95% de la xarxa de distribució és de ENDESA.

¹¹ Les Directives europees que estan pendents de transposició obliguen a que les CELs puguin ser propietàries de xarxes locals de distribució. Cal aprofitar-ho.

¹² *Tarif rachat électricité photovoltaïque – 2ème Trimestre 2021: le tarif d’achat photovoltaïque du surplus d’électricité est de 0,10 € par kWh pour une installation solaire d’une puissance totale inférieure ou égale à 9 kWc. Il est de 0,06 € par kWh injecté pour une installation d’une puissance comprise entre 9,1 kWc et 100 kWc. Vegeu:*

<https://terresolaire.com/Blog/rentabilite-photovoltaique/tarif-rachat-photovoltaique/#tarifsventesurplus>

¹³ Aquesta transposició l’està fent el MINECO i s’ha de tenir aprovada abans de finalitzar l’any 2021.

¹⁴ Com bé diu la memòria del Pacte Nacional de 2015, “*Passar de la geopolítica de l’energia (energia Km 1.000 – Km 10.000) a l’energia Km zero i Km 100 és una oportunitat de creació de negocis i de llocs de treball que avui costa d’imaginar i que no es podran deslocalitzar*”.

Finalment, cal deixar d'ensarronar a la gent venent-los-hi que posant plaques a la teulada tindrem resolt el problema. No s'ha de ser pessimista, però tampoc entabanar amb dades excessivament optimistes. De les **cobertes residencials**, amb sort, només se'n treu la meitat del consum **elèctric domèstic** de l'habitatge en concret, és a dir, aproximadament un 5% del consum real de l'energia total (elèctrica + tèrmica + mobilitat) que a la pràctica fem servir. De les **cobertes industrials** se'n pot treure un bon grapat més, però tenint en compte que només un petit % de cobertes industrials són aptes per col·locar-hi plaques, quedarem lluny, molt lluny del 15 o 20% que podem captar de proximitat amb parcs FV d'unes mides d'entre 2 i 6 hectàrees que són els que fàcilment podem promoure a Catalunya. El 80% restant de l'energia haurà de venir de grans captacions, entre elles la eòlica marina flotant al golf de Roses i a molts altres llocs.

Esperem que el Govern de Catalunya no sigui només re-actiu (no actüï re-activament ignorant el problema) i sigui pro-actiu i progressista, és a dir, dissenyi polítiques actives i en positiu. Les citades com a exemples i moltes més d'altres que s'hi podrien afegir.

Pep Centelles i Portella

Barcelona, 11 maig 2021

josep.centelles@gmail.com www.portella.cat